

Rektori évnyitó beszéd

A 2021-2022-es akadémiai tanév megnyitása alkalmával tisztelettel üdvözlöm a fenntartó egyházak képviselőit, meghívott vendégeinket, a tanári kar tagjait, a tiszteletes ifjúságot és az alkalmazottainkat.

Kedves Testvéreim a Krisztusban!

Az előttünk álló tanév több szempontból is rendhagyó lesz. Az első az, hogy 2022-ben ünnepeljük a gyulafehérvári, később nagyenyedi kollégium alapításának 400 évfordulóját. Az évforduló messzemenően túlmutat önmagán és nem a visszatekintés a lényeg ebben, hanem az a lehetőség, hogy újra felfedezzük az oktatás szükségességét és a tudás fontosságát. Reformátoraink számára és különösen Melanchthon Fülöp számára nem volt kérdés az, hogy az egyház küldetése nem csak az evangélium hirdetésére korlátozódik, hanem az egyháznak fel kell vállalnia az oktatási és iskolaszervezési feladatokat is. Lutherrel és Kálvinnal egyetértve Melanchthon hangoztatta, hogy a reformáció gyakorlatba ültetésének megkerülhetetlen eleme az iskolai oktatás, amelynek kettős célt tulajdonított: a vallástanítást és az általános műveltség átadását. A reformátori elveket valló gyülekezetekben tartott vizitációs körútjain sürgette az általános iskolahálózat kiépítését, amelyhez jól átgondolt tantervet készített, és amelynek alapelveit a 16. századi Erdélyben felállított népiskolák is átvettek.

Bethlen Gábor erdélyi fejedelem fáradhatatlan törekvésének köszönhetően az 1622-ben megalapított gyulafehérvári kollégium az erdélyi protestantizmus és azon belül a református oktatási hálózat csúcscíméjévé lett, még akkor is, ha az elképzelésből mindössze a teológiai képzést sikerült valóra váltani. Bethlen Gábor terve nem a semmiből született, ugyanis János Zsigmond uralkodása alatt 1565-ben arról határozott az erdélyi országgyűlés, hogy a gyulafehérvári iskolát akadémiai rangra emelik.

Az 1622-ben alapított gyulafehérvári kollégiummal kiteljesedett az erdélyi református oktatás. A 16. században létrehozott elemi oktatási rendszert, amelyben a hit ágazataira, írás-olvasásra és alapvető matematikai ismeretekre tanították a gyermekeket, kiegészítette a városi iskolák hat osztályos rendszere, illetve az akadémiának szánt gyulafehérvári kollégium. Ezzel részben megvalósult Bethlen Gábor álma, aki az akadémiával Erdély számára kívánt értelmiségieket képezni.

Néhány évtizeddel a gyulafehérvári kollégium elindulása után Apáczai Csere János kolozsvári kinevezésével kezdetét vette Erdély második nagy református iskolájának, a kolozsvári kollégiumnak a megszervezése. Apáczai a székfoglaló beszédében, amelyet 1656. november 20-án tartott, a következőt mondta: *„Csak addig állnak szilárdan az egyházak, és nem tovább, míg szívügyüknek tekintik jól szervezett iskolák fenntartását. Ha az iskolák bomladoznak és elpusztulnak, az egyházak is szükségképpen összeomlanak és elsorvadnak. Ezért aki a dicsőséges Isten dicsőségének előmozdítására bölcs és gyümölcsöző gondolatot igyekszik ápolni magában, annak éjjel-nappal elsősorban az iskolákról való gondoskodás járjon az eszébe. Mert bizony az iskolák a lelkipásztorok nevelő intézetei, és méltán nevezhetők mintegy az égi tudomány kincstárainak, mint a nagy bölcsességű Kálvin írja egyik levelében.”*

Apáczai gondolatai máig aktuálisak maradtak. Az egykori tudós oktatásszervező egész életében arra törekedett, hogy a meglévő erdélyi iskolahálózatot jobbá és eredményesebbé tegye. Apáczai bár keveset élt, és nagyszabású tervét nem sikerült megvalósítania, előrelátó gondolatait az utókor mégiscsak megszívlelte. Kolozsvár után emelkedett kollégiumi rangra a marosvásárhelyi református iskola, és a század végére a székelyudvarhelyi iskola is elnyerte a gimnáziumi rangot.

A nagykollégiumok soha nem tudták megszerezni az akadémiai minősítést, bár a szándék mindvégig megvolt. Ennek ellenére a kollégiumokban és a gimnáziumban megszerzett

tudás révén erdélyi protestáns diákok százai álltak helyt külföldi peregrinációjuk alatt és készültek fel az erdélyi értelmiségi lét felelősségére lelkipásztorként, jogászként, orvosként, politikusként.

Erdély újkori és jelenkori története embert próbáló volt. Nagy hatalmak szorításában lavírozó erdélyi reálpolitikának nem adatott meg az a lehetőség, hogy hosszútávú és valós oktatási stratégiát dolgozzon ki. Nem volt anyagi erőforrás arra, hogy önálló, akadémiai szintű oktatási központokat hozzanak létre. Ennek fényében kell értékelni az elmúlt századok protestáns oktatási intézményeit.

Külön jelentősége van annak, hogy a református, unitárius és evangélikus egyház minden településen alsófokú iskolát alapított, ahol a gyermekeket a legalapvetőbb és legszükségesebb tudással vértették fel. A többnyire egy vagy kétosztályos iskolákban írni, olvasni, összeadni, kivonni tanították a gyermekeket és természetesen megtanították a hit ágazatait, a legfontosabb imádságokat, aranymondásokat is. Ennek a típusú nevelésnek a célját Kiss Gergely foglalta össze 1769-ben amikor azt írta, hogy nem tudósokat, hanem *emberséges jó keresztyén embereket kell nevelni*.

Bármilyen nehézséggel is küszködött a népiskolai rendszer, büszkék lehetünk rá. A 18. század 70-es éveiben a felvilágosodás hatására adta ki a Habsburg császári udvar a birodalom oktatási rendszerének átszervezését és központosítását célzó rendeletét. A rendelkezés olyan előírásokat tartalmazott, amelyeket az erdélyi protestáns egyházak iskolarendszere már a 16–17. században kötelezővé tett. Ezek közé tartozik a fiúk és lányok anyanyelvi oktatása, a megfelelő iskolai infrastruktúra kiépítésének igénye és az általános tankötelezettség bevezetése. Kevés túlzással az is állítható, hogy a császári iskolareform azon túl, hogy az oktatást az állam felügyelete alá akarta rendelni, semmi újat nem hozott az erdélyi protestáns oktatás számára. Elődeink sikeresen harcoltak azért, hogy az oktatás felekezeti hatáskörben maradjon, mert csak így tudták megőrizni az egyházak függetlenségét és küldetésük teljesítését. Sem az általános tankötelezettség bevezetése, sem a lányok tanítása nem jelentett újdonságot az erdélyi protestáns egyházaknak. A tankötelezettség már a 17. század első évtizedeiben érvényben volt, és a puritán törekvések hatására a lányok tanítását is előírták a század közepén. Az a tény, hogy az oktatás mindezek ellenére sem volt hatékony, más körülményeknek tudható be.

A korabeli iskolarendszernek a legnagyobb érdeme az volt, hogy nemcsak a tehetős családból származó gyermekeknek adta meg a tanulás lehetőségét, hanem a különböző ösztöndíjrendszerek segítségével a legszegényebbek is részesülhettek a tudás áldásában.

Az anyanyelvű erdélyi oktatás a legnagyobb megpróbáltatásait a 20. század első évtizedeiben szenvedte el. A 19. század végén a protestáns gyülekezeteink jelentős része anyagi megfontolásból adta át az államnak a helyi iskola fenntartását és működtetését. Ez oda vezetett, hogy 1917-re 432 gyülekezetnek nem volt saját iskolája és az 1920-ban bekövetkező hatalomváltás nyomán az év végére 900 iskolában szűnt meg az anyanyelvű oktatás.

A teológiai tanárságból 1918-ban református püspökké választott Nagy Károly a református egyház megmaradásának zálogát az oktatási intézményrendszer megőrzésében és megerősítésében és újrakiépítésében látta. Elképzelését nem mindenki támogatta, a fiatal tanárkollegái élünkön Makkai Sándorral a belmisszió megerősítésében látta a jövőt, de 1921–1922 körül már ő is egyetértett azzal, hogy az iskolarendszer fenntartása jelentős mértékben járul hozzá az egyház és az erdélyi magyarság megmaradásához. Makkai 1926-ban püspökké választása előtt már a következőt mondta: „*az egyház tehát nemzetfenntartó és tanító intézmény, szent és sérthetetlen iskolaegyház.*” Néhány hónappal később az *Egyház* című cikkében egyértelműen jelezte, hogy meggyőződése szerint az egyház csak akkor tudja betölteni eredeti hivatását, ha a belmisszióból fakadó megújulást választja, ami nemcsak az egyház létének megerősítését jelenti, hanem a történelmi múltjára támaszkodva felvállalja a

vallásos nevelés és oktatás feladatát és ezzel együtt az erdélyi magyar kultúra őrzését és művelését is.

Ezzel a rövid történeti visszatekintéssel próbáltam rávilágítani arra, hogy az erdélyi protestáns egyházak számára az oktatás és a nevelés mindig a legfontosabb feladatok egyike volt. Ez a múlt és a történelmi tapasztalat arra kötelez bennünket, hogy ezt az örökséget felvállaljuk, ápoljuk és továbbadjuk. Legyen tehát ez a tanév az emlékezés és újragondolás időszaka.

A visszatekintés és az újragondolás második haszna legyen az, hogy a múlt eredményeire támaszkodva készüljünk fel az előttünk álló kihívások leggyőzésére és állítsunk össze olyan tanulmányi programot, olyan tantervet, amely kellőképpen egyensúlyoz a hagyomány és a modernitás között. Teológia tudományokat oktató egyetemként kiindulási alapunk nem lehet más, mint a Biblia és az oktatás célja sem lehet más, mint felkészülni és hallgatóinkat felkészíteni Isten szavának hirdetésére. Ez az egyetlen küldetés az, amelynek létjogosultságát többszörösen és kizárólagosan igazolta a történelmi tapasztalat

A jubileumi tanév harmadik haszna legyen az, hogy a kerek évforduló adta lehetőséget ne csak a múltra való emlékezésre használjuk fel, mert az csak visszatekintés lenne, múltba való révedés és a múlt eredményeinek öncélú elismerése. Visszapillantásunk csak akkor lehet teljes, ha a jövőre nézve élhető és megvalósítható terveket állítunk össze. Ezek között legyen az első a doktorképzés újraindítása. Ennek hasznosságát több szempontból közelíthetjük meg. Az első az, hogy az akadémiai képzés csakis a doktorképzéssel lesz teljessé. A KPTI-ben már egy évtizede szünetel ez a típusú képzés, amelyek hiányát már évek óta érezzük. Egyelőre úgy tűnik, hogy ebben a tanévben sikerül megteremteni azokat az emberi, tárgyi, intézményi feltételeket, amelyek elengedhetetlenül fontosak a doktori iskola újraindításához.

A doktorképzés második jelentősége az, hogy a képzéssel az egyház javára legyünk. Az önmagáért való tudomány és a csak önmagáért való tudományosság sehová nem vezet. A tudomány akkor lehet hasznos, ha eredményeit használni lehet, és az egyház használni tudja. Ha ezt sikerül megvalósítani, akkor teljesül a doktorképzés harmadik haszna, és pedig az, hogy a minőségi tudományos képzéssel kiépíthetjük azt a magasan képzett egyházi értelmiséget, amely a Protestáns Teológiai Intézet irányításával válaszokat keres és megoldásokat talál a kihívásokra és felkészíti az egyházat a 21. századra.

Tiszteletes ifjúság!

Arra vállalkoztak, hogy Isten szavának hirdetői legyenek. Használják ki azt az időszakot, amíg a KPTI hallgatói és tegyenek meg mindent azért, hogy kellőképpen felkészüljenek a lelkipásztori hivatásra. Legyenek nyitottak a tudásra, az újra, és a szépre. És utasítsák el a tudatlanságot, a tunyaságot, és a rosszat.

Az egyik legszebb hivatást választották és egyben az egyik legnehezebbet is. Ennek tudatában készüljenek hivatásuk gyakorlására, tudva azt, hogy korunkban egyre csappan az egyház iránti érdeklődés. De bizzanak abban, hogy a gondviselő Isten segíteni fogja munkájukban és ha az evangéliumot hirdetik, Isten beszédének titka és ereje megszólítja és magához vonzza az embereket.

Kedves elsőévesek! Kevesen vagytok, ez az évfolyam az elmúlt 30 év legkisebb első évfolyama. Isten hozott titeket a KPTI akadémiai közösségébe, kívánom, hogy találjátok meg helyeteket a diákközösségben, ugyanakkor arra kérem a nagyobb évfolyamokat, hogy fogadják őket testvéri szeretettel, és segítsenek nekik beilleszkedni a KPTI rendjébe.

Kevesen vagytok, de ez ne keserítsen el senkit. Inkább gondoljatok és gondoljunk arra, hogy ez áldás lehet. Kevesebb embernek könnyebb igazi közösséggé válni, ahol mindenkire jut idő és mindenkire jut figyelem is.

Tisztelt akadémiai közösség!

A 2021–2022-es tanévre a júliusi és szeptemberi felvételi vizsga nyomán az első évre 9 erdélyi, 3 királyhágómelléki református, 2 evangélikus és 1 unitárius, összesen 15 hallgató iratkozott be. A második évfolyamra 22-en, a harmadik évfolyamra 25-en, a negyedik évfolyamra 23-an, az ötödik évfolyamra 23-an, a hatodik évfolyamra 31-en iratkoztak be. Hallgatóink száma a hat évfolyamon összesen 139. A fenntartó egyházkerületek, egyházak szempontjából a hallgatók megoszlása a következő: az EREK-ből 79, a KREK-ből 38, a MUE-ből 18, a RELE-ből 4 hallgatónk van.

A tanári kar létszáma nem változott. Az idei tanévet 9 református 4 unitárius és 1 evangélikus, valamint egy társult református, összesen 15 állandó tanárral kezdjük meg. Tisztelettel jelentem, hogy 2021. június 30-án dr. Rezi Elek, az unitárius rendszeres teológia professzora nyugalomba vonult. Isten áldását kérjük nyugdíjas éveire, hosszú és boldog életet kívánunk neki. Dr. Rezi Elek nyugalomba vonulásával megüresedett unitárius rendszeres teológiai katedrára a 2021. júliusában tartott versenyvizsgán dr. Tódor Csaba, székelykeresztúri unitárius lelkész nyert felvételt. Tisztelt tanár úr, Isten hozta az akadémiai közösségben, kívánjuk, hogy Isten áldása legyen életén és munkáján.

Állandó tanáraink mellett több óraadó is segíti az oktatást. Közülük most dr. Ferenczi Enikőt emelem ki, aki lassan két évtizede oktatja óraadóként az unitárius diákokat. Dr. Ferenczi Enikő a nyár elején bejelentette, hogy az őstől kezdődően nem tudja vállalni az órákat. Én a KPTI nevében itt köszönöm meg Ferenczi Enikőnek a két évtizedes oktatói munkáját és arra kérem a mindenható Istent, hogy gondviselésével oltalmazza életét és áldja meg munkáját. Dr. Ferenci Enikő óráit a továbbiakban dr. Jakabházi Béla és dr. Lakatos Csilla fogja átvenni.

Az előttünk álló tanévben, november utolsó napjaiban kerül sor a KPTI intézményi és alapképzési minőségellenőrzésére és ennek nyomán az akkreditációjának megújítására. Az ehhez szükséges iratcsomót dr. Balogh Csaba dékán állította össze. Bizalommal tekintünk a látogatás elé és reménységeink szerint sikerül megújítani a működéshez szükséges akkreditációt.

Ezekkel a gondolatokkal nyitom meg a 2021-2022-es tanévet. Istené legyen a dicsőség!

Kolozsvár, 2021. szeptember 19.

Kolumbán Vilmos József